

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS ĀRZEMJU LOCEKLIS FRĪDRIHS BENINGHOFENS

03.03.1925.–22.10.2014.

Berlīnē miris viens no ievērojamākiem Baltijas viduslaiku vēstures pētniekiem, Latvijas Zinātņu akadēmijas ārzemju loceklis, *Dr. phil.* Frīdrihs Benninghofens (*Friedrich Benninghoven*). Viņš dzimis Berlīnē 1925. g. 3. martā. 1944. g. no skolas sola paņemts armijā. 1945. g. smagajās atkāpšanās kaujās Prūsijā kritis krievu gūstā. Gūstekņu nometnē badā, grūtajā darbā un necilvēcīgajos dzīves apstākļos kļuvis invalīds. Kā darba nespējīgu hronisku slimnieku viņu pēc dažiem gadiem norakstīja un atlaida uz dzimteni. Ieslodzījumā iegūtā smagā astmas slimība viņu pavadīja visu atlikušo mūžu. Atgriezies Berlīnē, Benninghofens uzsāka vēstures, filozofijas un valodu (anglistikas) studijas. Mācības universitātē turpināja Hamburgā pie izcilā Baltijas viduslaiku vēstures pētnieka profesora Paula Johansena (1901–1965), kurš jauno spējīgo studentu ieinteresēja un ievadīja Baltijas 13. gs. vēstures izpētē.

Hamburgā tapa Benninghofena doktora disertācija *“Rīgas Entstehung und der frühhan-sische Kaufmann”*, kas sekmīgi aizstāvēta 1958. g., autoram iegūstot *Dr. phil.* grādu. Drīz pēc tam — 1961. g. tā publicēta sērijas *“Nord- und osteuropäische Geschichtsstudien”* 3. sējumā (168 lpp.). Jaunā vēsturnieka pirmā grāmata tūliņ pievērsa kritikas uzmanību, un to atzinīgi novērtēja kā Rietumu, tā Austrumeiropas zinātnieki. Vasilijš Doršenko (1921–1992) savā recenzijā (*LPSR ZA Vēstis*. 1962. 8:141–147) norāda, ka Benninghofena darbs “balstīts uz ļoti bagātu un rūpīgi apstrādātu faktu materiālu”, autors “vērsis uzmanību uz rindu svarīgu jautājumu mūsu pilsētas senākās vēstures izpētē”. Kaut arī toreiz Benninghofens nebija varējis iepazīties ar Latvijas arheologu vēl npublicētajiem atklājumiem par Rīgas senāko vēsturi, viņa pētījums par pilsētas izaugsmi 13. gs. nav zaudējis savu nozīmi vēl mūsdienās. Uz šo grāmatu joprojām atsaucas ikviens Rīgas viduslaiku vēstures pētnieks.

Pēc studiju sekmīgas pabeigšanas Benninghofens, sākot ar 1962. g., bija valsts arhīvu darbinieks Getingenē un Osnabrikā. Vēlāk strādāja Berlīnē, Prūsijas kultūras mantojuma Valsts arhīvā, ilgus gadus bija šīs dokumentu krātuves direktors (1971–1990).

Otrs Benninghofena Latvijas viduslaiku vēsturei nozīmīgs monogrāfisks pētījums ir viņa apjomīgā grāmata, kas veltīta Zobenbrāļu ordenim – *“Der Orden der Schwertbrüder”* (1965, XVI + 525 lpp.). Tā sniedz krustnešu militārās darbības detalizētu aprakstu un vērtējumu Livonijā 13. gs. pirmajā pusē. Pa gadu desmitiem ar kartēm tiek uzskatāmi parādīta ordeņa darbība zemju iekarošanā un piļu celtniecībā tagadējā Latvijas un Igaunijas

teritorijā. Dots visu Zobenbrāļu ordeņa bruņinieku uzskaitījums ar sīkām norādēm par viņu izcelsmi un darbošanos.

Beninghofens ir publicējis arī daudz rakstu un recenziju par Baltijas tematiku, kā arī monogrāfijas par Vācu ordeņa vēsturi. Viņš aktīvi darbojies Baltijas vēstures komisijā (Getingenē), bijis tās īstenais loceklis no 1960. g. Ņēmis dalību "Zeitschrift für Ostforschung" redakcijas darbā. Drīz pēc Latvijas neatkarības atgūšanas Beninghofens nodibināja kontaktus arī ar Latvijas un Rīgas viduslaiku vēstures pētniekiem. Viņš dziļi interesējās par jaunākajām latviešu arheologu atziņām un atklājumiem Rīgas senākās vēstures izpētē. Ierosināja un palīdzēja latviešu vēsturniekiem rakstus par šo tematiku publicēt Vācijā. Ņemot vērā Frīdriha Beninghofena lielos nopelnus Latvijas viduslaiku vēstures jautājumu risināšanā, LZA kopsapulcē 1993. g. 26. novembra sēdē viņu ievēlēja par akadēmijas ārzemju locekli. Viņš bija berlīnietis, bez jebkādam dzimtas saknēm Baltijā, un viņš ne reizi nav viesojies Rīgā vai Latvijā, vietās, kuru vēsture viņa pētnieka interesi saistījusi visu mūžu. Pēc Latvijas brīvī-

bas atgūšanas viņš vairākkārt izteica Latvijas kolēģiem vēlēšanos ierasties Rīgā, bet, saasinoties astmas lēkmēm, brauciens uz iemīļoto Rīgu tika atlikts gadu no gada. Vairākus garā mūža pēdējos gadus slimība viņu piesaistīja gultai. Gandarījumu sirmajam vēsturniekam sagādāja trīs viņa Rīgas senākajai vēsturei un Livonijas piļu tematikai veltīto agrāk publicēto rakstu tulkojumi latviešu valodā un to iespēšana Latvijas vēstures institūta izdotajos rakstu krājumos "Senā Rīga" un "Latvijas viduslaiku pils". Katru šo tulkojumu autors centās papildināt ar jaunākām atziņām.

Frīdriha Beninghofena devums Baltijas viduslaiku vēstures pētniecībā vēl ilgi kalpos zinātnei un tiks izmantots daudzu jo daudzu nākamo paaudžu vēsturnieku darbos. Visi latviešu kolēģi, kas savā dzīvē kaut reizi ir tikušies vai tuvāk pazinūši šo ievērojamo, izcilo vācu vēsturnieku, paturēs viņu gaišā piemiņā. Mēs novēlam aizgājējam vieglas smiltis mūžības ceļos Berlīnes pilsētas kapsētā Hermsdorfā.

Andris Caune
Ēvalds Mugurēvičs
Ieva Ose